

Ἡ ἡλικία εἰσαγωγῆς στό σχολεῖο καί οἱ θλιβερές ἐπιπτώσεις μιᾶς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης

Ὀλγα Πανοπούλου - Μαράτου¹

«Δυστυχῶς, τείνουμε νά μιλοῦμε γιά τόν ἄνθρωπο ὅπως θά θέλαμε ἰδανικά νά εἶναι, καί ὄχι ὅπως εἶναι πραγματικά... Ἡ ἀληθινή ἐκπαίδευση μπορεῖ νά βασίζεται μόνο στή γυμνή πραγματικότητα καί ὄχι σέ κάποια ἐξιδανικευμένη ψευδαίσθηση, ὅσο ἔλκυστική κι ἂν εἶναι».

Carl Gustav Jung, Collected Works, Vol. 17

Ἡ ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση σημαίνει πῶς τό κράτος προσφέρει τίς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις καί τά μέσα καί οἱ γονεῖς εἶναι ὑποχρεωμένοι διά νόμου νά στείλουν τά παιδιά τους στό σχο-

λεῖο. Τό κριτήριό γιά τήν εἴσοδο στήν ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση εἶναι ἡ χρονολογική ἡλικία τοῦ παιδιοῦ. Ἕνα κριτήριο συμβατικό πού ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπό τίς κοινωνικές ἀπαιτήσεις σέ κάθε χώρα. Συνήθως οἱ γονεῖς ἀποτελοῦν τήν κυριότερη ὁμάδα πίεσης, ζητώντας ἀπό τό κράτος νά παρέχει τά μέσα γι' αὐτή τήν ἐκπαίδευση ὅλο καί πιό νωρίς.

Ἀπό τόν μεσαίωνα μέχρι τίς μέρες μας, σχολική ἡλικία θεω-

1. Τό ἀρθρο αὐτό το ἔγραψα πρῶτα μέ τήν ιδιότητά μου τῆς μητέρας δύο παιδιῶν πού πῆγαν σχολεῖο γιά λίγα χρόνια στήν Ἀγγλία καί μετά στήν Ἑλλάδα, καί ὕστερα μέ τήν ιδιότητα τῆς ψυχολόγου πού τά τελευταία 8 χρόνια στήν Ἑλλάδα ἀντιμετωπίζω μέ θλίψη καί σκεπτικισμό τά προβλήματα πού τό ἐκπαιδευτικό μας σύστημα μπορεῖ νά δημιουργήσει στά παιδιά.

Δέν γνωρίζω τήν εἰδική ἐλληνική βιβλιογραφία πάνω στό συγκεκριμένο θέμα τῆς ἡλικίας εἰσαγωγῆς τῶν παιδιῶν στή Στοιχειώδη Ἐκπαίδευση, πάντως ξέρω πῶς ὡς σήμερα δέν ἔχω ἀκούσει ἢ διαβάσει ἀπό τά μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης καμιά συγκεκριμένη θέση ἢ διαμαρτυρία εἴτε γιά τήν ἡλικία εἰσαγωγῆς στό Δημοτικό, εἴτε γιά τό ἀναλυτικό πρόγραμμα τῆς πρῆτης Δημοτικοῦ.

ρουνται τά χρόνια από 6 ή 7 ως τά 12. Στόν είκοστό αιώνα ή ύποχρεωτική έκπαίδευση παρατάθηκε ως τά 14, 15 ή καί τά 16 χρόνια σέ μερικές χώρες.

Είναί ένδιαφέρον πώς όταν δέν ύπήρχε τρόπος νά ύπολογίσει κανείς τήν άκριβή ήλικία τών παιδιών, όπως συνέβαινε στήν άποικιοκρατούμενη Άφρική τόν περασμένο αιώνα, οί Βρετανοί χρησιμοποιούσαν «έμπειρικές» μεθόδους. Έβαζαν τό παιδί νά φτάσει, άς πούμε, τό άριστερό αὐτί μέ τό δεξι χέρι περνώντας το πάνω από τό κεφάλι του. Άν τό έφτανε, τότε πήγαινε στό σχολείο. Άν όχι, τότε πήγαινε στό σπίτι του καί ξαναρχόταν όταν μάκραινε τό χέρι του! Τό κριτήριο τής σωματικής ανάπτυξης ίσως είναι σέ τελευταία ανάλυση πιό αξιόπιστο από τό κριτήριο τής χρονολογικής ήλικίας πού, στό κάτω-κάτω, βασίζεται στίς τροχιές τών πλανητών καί στό συμβατικό χρόνο.

Παρ' όλ' αὐτά, σήμερα στίς περισσότερες χώρες του κόσμου, ή χρονολογική ήλικία άποτελεῖ τό μοναδικό κριτήριο γιά τήν είσοδο του παιδιού στήν ύποχρεωτική έκπαίδευση, πού άρχίζει γύρω στά 6 ή 7 χρόνια. Ένδεικτικά αναφέρω τίς ήλικίες είσαγωγής στό Δημοτικό σχολείο στίς παρακάτω χώρες:

— Γαλλία: συμπληρωμένα τά 6 χρόνια.

— Σουηδία καί Φινλανδία: συμπληρωμένα τά 7 χρόνια.

— Η.Π.Α. Έντεκα πολιτείες δέν έχουν καθορισμένα χρονολογικά όρια, 20 πολιτείες δέχονται τά παιδιά γύρω στά 6 χρόνια (άπό 5 χρονών 11 μηνών καί πέρα) καί στίς υπόλοιπες πολιτείες τό όριο ποικίλλει άνάμεσα στά 5 χρόνια 8 μήνες καί στά 5 χρόνια 10 μήνες.

— Ε.Σ.Σ.Δ. καί άλλες σοσιαλιστικές χώρες: συμπληρωμένα τά 7 χρόνια.

— Μεγάλη Βρετανία: συμπληρωμένα τά 5 χρόνια.

Τά παραπάνω στοιχεία δημιουργοῦν μία έσφαλμένη εικόνα: πώς είναι δυνατόν, άναρωτιέται κανείς, μία χώρα νά θεωρεῖ τά παιδιά της ώριμα γιά τό σχολείο στά 5 καί μία άλλη στά 7 χρόνια; Οί χώρες πού δέχονται τά παιδιά στό Δημοτικό μετά τά 6 χρόνια αντιμετώπιζουν κάπως τήν κατάσταση, γιατί περίπου στά 6 χρόνια, τό «μέσο», τό «κανονικό» παιδί, τό φανταστικό δηλαδή παιδί του κανένα καί του καθένα είναι άρκετά ώριμο γιά νά διδαχτεῖ άνάγνωση, γραφή καί αριθμητική πού αποτελοῦν τήν ύλη τής Πρώτης Δημοτικού.

Οί χώρες όμως πού δέχονται τά παιδιά στό Δημοτικό από τά 5 χρόνια, όπως ή Μεγάλη Βρετανία, πώς αντιμετώπιζουν τήν πιθανή άνωριμότητα του παιδιού; Μέ τόν πολύ άπλό τρόπο ότι δέν τό διδάσκουν ούτε άνάγνωση, ούτε γραφή, ούτε αριθμητική. Τό κρατοῦν γιά δύο χρόνια στό όνομαζόμενο σχολείο τών «νηπίων» (Infant School), όπου τά παιδιά παίζουν, τρέχουν, πλέκουν, κεντοῦν (άγόρια καί κορίτσια), ζωγραφίζουν μέ τά δάχτυλα, φυτεύουν λουλούδια, κ.λ.π. Μόνο στό έπόμενο στάδιο τής ύποχρεωτικής έκπαίδευσης (στό junior School πού δέχεται παιδιά 7-11 χρονών) διδάσκονται άνάγνωση, γραφή καί αριθμητική. Οί Τοπικές Έκπαιδευτικές Άρχές αποφασίζουν σέ έπίπεδο δήμων καί μέσα σέ πολύ εύρειες κατευθυντήριες γραμμές τό αναλυτικό πρόγραμμα τών Infant καί Junior Schools. Καί άν κάποιο παιδί ένδιαφερθεῖ νά μάθει γράμματα στό Infant School τότε βέβαια ό δάσκαλος θά τό διδάξει, έστω καί άτομικά, άκολουθώντας τόν προσωπικό του ρυθμό.

Άνακεφαλαιώνοντας αὐτή τήν είσαγωγή, τονίζω πώς σέ καμία από τίς χώρες πού προαναφέρα δέν ύποχρεώνει τό εκπαιδευ-

τικό σύστημα τους δασκάλους νά διδάξουν γραφή καί άνάγνωση πρίν τά 6:2-7 χρόνια.

Στήν Έλλάδα, μέ τήν εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1963, τά παιδιά πού έχουν συμπληρώσει τά 5 χρόνια ως τίς 31 Μαρτίου, εγγράφονται ύποχρεωτικά στήν Πρώτη Δημοτικού τό Σεπτέμβριο τής ίδιας χρονιάς, σέ ήλικία δηλαδή 5 χρονών καί 6 μηνών. Παρακολουθοῦν δέ τό ίδιο πρόγραμμα μέ τά παιδιά πού έχουν γεννηθεῖ τόν Άπρίλιο τής προηγούμενης χρονιάς καί είναι τό Σεπτέμβριο 6 χρονών καί 5 μηνών, δηλαδή 11 μήνες μεγαλύτερα. Καί βέβαια δέν παίζουν, ούτε τρέχουν, ούτε κεντοῦν. Άντίθετα, διδάσκονται όλα, μέ τόν ίδιο άκριβώς ρυθμό, άνάγνωση, γραφή καί αριθμητική καί μάλιστα μέ μία καταπληκτική ταχύτητα. Μέσα σέ 4 περίπου μήνες, ως τό τέλος του Ίανουαρίου δηλαδή, τό αναλυτικό πρόγραμμα προβλέπει πώς τά παιδιά πρέπει νά έχουν διδαχτεῖ όλα τά γραπτά σύμβολα τής ελληνικής γλώσσας καί νά διαβάσουν άρκετά μεγάλα κείμενα. Έπίσης γράφουν όλα τά γράμματα καί έχουν προχωρήσει καί στίς πρώτες αριθμητικές πράξεις. Τά «μικρά» τής Πρώτης Δημοτικού είναι μόλις 5 χρονών καί 10 μηνών, ενώ τά «μεγάλα» είναι 6 χρονών καί 9 μηνών! Οί διαφορές όμως μεταξύ αὐτῶν τών παιδιών από πλευράς έτοιμότητας καί ώριμότητας είναι πολύ μεγάλες.

Γιά νά γίνει πιό σαφής ή σύγκριση αὐτή, πού είναι τόσο άνιση εἰς βάρος τών «μικρῶν», παραθέτω έναν πίνακα, πού δείχνει τίς επιδόσεις παιδιών από 5:2 ως καί 7 χρονών σέ επιδεξιότητες πού θεωροῦνται κρίσιμες καί άπαραίτητες γιά τήν εκμάθηση τής άνάγνωσης, τής γραφής καί τής αριθμητικής. Τά στοιχεία είναι από παιδιά πού πηγαίνουν σχολείο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Έπίδοση	Ποσοστά επιτυχίας κατά ήλικία		
	5,5 χρ.	6 χρ.	7 χρ.
Άντιγραφή κύκλου μέ καλές αναλογίες	41	57	80
Άντιγραφή τριγώνου μέ καλές αναλογίες	40	43	62
Άντιγραφή τετραγώνου μέ καλές αναλογίες	22	25	33
Γραφή: όνομα καί έπώνυμο	33	72	98
Σταθερό μέγεθος γραμμάτων	16	21	63

Ή έννοια «δεξιά-άριστερά» πάνω στό σῶμα του παιδιού μπορεί νά διδαχτεῖ από τά 5 χρόνια, μόλις όμως του ζητηθεῖ νά δείξει τό άριστερό ή τό δεξι μέρος πάνω στόν άλλον, μερδεύεται, καί μόνο στά 8 χρόνια τό 95% τών παιδιών τό καταφέρνουν πάντα σωστά. Κι όμως ή γνώση αὐτή, όπως άλλωστε καί άλλες πού έχουν σχέση μέ τήν πλαγίωση καί τόν προσανατολισμό στό χώρο, είναι άπαραίτητες προϋποθέσεις γιά τήν εκμάθηση τής άνάγνωσης καί τής γραφής. Όσο γιά τήν αριθμητική, ή εξάσκηση σέ διάφορες όνομαζόμενες «προ-αριθμητικές» έννοιες, όπως ή ταχύτητα, έννοιες χώρου, ποσότητας, διαδοχής, κ.ά. έχει άποδειχτεῖ πώς βοηθοῦν τό παιδί τών 6-7 χρονών νά κατανοήσει τή διπλή ιδιότητα του αριθμού, δηλαδή τήν όνομαστική καί τήν τακτική.

Στήν Έλλάδα γίνεται βέβαια μία προσπάθεια νά ένσωματω-

2. Τά στοιχεία προέρχονται από τό βιβλίο τών F. L. Ilg καί L. Bates Ames. *School Readiness* του Gesell Institute of Child Development. Harper & Row, London, 1972.

θοὺν τέτοιου εἴδους ἀσκήσεις, ἀλλὰ μόνο στὸ νηπιαγωγεῖο (σὲ παιδιὰ ἡλικίας ἀπὸ 4 1/2 ὡς 6 1/2 χρονῶν) καὶ ἀπὸ λίγους φωτισμένους νηπιαγωγούς. Ἀναρίθμητες εἶναι οἱ περιπτώσεις, ποὺ ἔχω δεῖ προσωπικά, παιδιῶν τοῦ νηπιαγωγείου ποὺ ἔχουν τετράδια, ὅπου ἤδη ἀντιγράφουν λίγα γράμματα! Κι' ἀλλοίμονο στὸ παιδί ποὺ δὲν τὰ καταφέρνει. Ἀντιμετωπίζει τίς ἀμφιβολίες τῆς δασκάλας γιὰ τίς ἱκανότητές του, τὴ ματαιώση τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν γονιῶν του, καὶ γενικά ζεῖ σ' ἓνα ἀρνητικό ψυχολογικό κλίμα ποὺ θὰ τὸ συνοδεύσει σ' ἓνα μεγάλο μέρος τῆς σχολικῆς του ζωῆς, ἂν ὅχι καὶ σ' ὅλη τῆς τῆ διάρκειας.

Ἡ σχολικὴ ἀποτυχία στὶς δύο πρώτες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ, ὅπως ἔχει ἀποδειχθεῖ ἀπὸ ἐρευνες ἐκτὸς Ἑλλάδας, εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς αἰτίες γιὰ ἀντικοινωνικὴ - παραπτωματικὴ συμπεριφορὰ, γιὰ δυσκολίες στὴ μάθηση ποὺ ἀκολουθοῦν τὸ παιδί σὲ ὅλη τὴ σχολικὴ του ζωὴ, καὶ γιὰ ἄλλες ψυχολογικὲς διαταραχές.

Ἡ πρόθεση τοῦ νομοθέτη τῆς ἐλληνικῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης τοῦ 1963 ἦταν ἴσως ἀγαθὴ, νὰ ἀρχίσει τὸ παιδί κάποιου εἴδους ἐκπαίδευση λίγο νωρίτερα ἀπ' ὅ,τι πρόβλεπε ὁ προηγούμενος νόμος (ἡ ἐλάχιστη ἡλικία εἰσαγωγῆς ὡς τὸ 1963 ἦταν τὰ 5 χρόνια 9 μῆνες). Αὐτὸ ὅμως ποὺ δὲν πρόβλεπε ἡ μεταρρύθμιση ἦταν ἡ ριζικὴ ἀναθεώρηση τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος τῆς πρώτης Δημοτικοῦ. Καὶ οἱ ἀποτυχίες εἶναι πολλές. Τὰ ποσοστὰ τῶν παιδιῶν ποὺ δὲν ξέρουν νὰ διαβάζουν στὸ τέλος τῆς πρώτης Δημοτικοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ ψηλὰ. Σὲ μιὰ ἐλληνικὴ ἐρευνά³, τὸ ποσοστὸ τῶν παιδιῶν ποὺ δὲ διαβάζαν καθόλου στὸ τέλος τῆς πρώτης Δημοτικοῦ ἦταν 4%. Ἀλλο ἓνα

10% ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα παιδιὰ τῆς πρώτης καὶ τῆς δεύτερης Δημοτικοῦ εἶχαν πολὺ χαμηλὴ ἐπίδοση στὴν ἀνάγνωση. Στὴν ἴδια ἐρευνὰ βρέθηκε ἀκόμα πὼς ἡ ἡλικία εἰσαγωγῆς στὸ σχολεῖο ἐπηρεάζει τὴν ἐπίδοση καὶ στὶς δύο πρώτες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ, στὴν ἀνάγνωση καὶ στὴν ἀριθμητικὴ, εἰς βάρος βέβαια τῶν «μικρῶν» παιδιῶν.

Πρὶν φτάσω σὲ κάποιο συμπέρασμα καὶ προτάσεις, θὰ πρέπει ἀκόμα ν' ἀναφερθῶ στὴν ἔννοια τῆς «σχολικῆς ἐτοιμότητος», ἐνὸς ὅρου ποὺ ἐπινοήθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα στοὺς διεθνεῖς ψυχοπαιδαγωγικοὺς κύκλους. Εἶναι ἐνδιαφέρον πὼς, σὲ ὅλες τίς χώρες ποὺ προ-ἀνάφερα, ἡ ἐκτίμηση τῆς σχολικῆς ἐτοιμότητος γίνεται μέσα στὸ νηπιαγωγεῖο ἢ τοὺς πρώτους μῆνες ποὺ τὸ παιδί πηγαίνει στὴν πρώτη Δημοτικοῦ.

Ἡ «ἐτοιμότητα» στὰ παιδαγωγικά λεξικά ὀρίζεται σάν «μιὰ κατάσταση τοῦ σήματος, τῆς νόησης καὶ τοῦ συναισθήματος

3. Ὁ τίτλος τῆς ἐρευνας εἶναι «Αἰτία Σχολικῆς Ἀποτυχίας» ποὺ ἐγινε σ' ἓνα δείγμα πληθυσμοῦ παιδιῶν πρώτης καὶ δεύτερης Δημοτικοῦ στὴν Ἀθήνα, ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ὑγείας τοῦ Παιδιοῦ. Ὑπεύθυνη ἐρευνήτρια εἶναι ἡ κοινωνιολόγος Κ. Σώκου-Μπάδα. Τὰ ἀποτελέσματα θὰ δημοσιευτοῦν σύντομα ὑπὸ μορφή μονογραφίας. Τὸ εἰδικὸ κεφάλαιο ποὺ ἀναφέρεται στὸ θέμα εἶναι: Ο. Μαρῆτου, Μ. Σόλμαν, Μ. Μίχου. «Νοητικὴ ἐξέλιξη, ἀναγνωστικὴ καὶ ἀριθμητικὴ ἐπίδοση: σχέσεις με σχολικὴ ἀποτυχία».

πού έχει παραχθεί από τό συγκερασμό τής ανάπτυξης καί τής εμπειρίας καί σημαίνει τήν ικανότητα τοῦ ατόμου νά ξεκινήσει κάτι καινούριο...»⁴

«Σχολική έτοιμότητα» σημαίνει τήν έτοιμότητα τοῦ παιδιοῦ νά διδαχθεῖ ἀνάγνωση, γραφή καί τίς πρώτες ἀριθμητικές ἐννοιες, τήν ὅλη δηλαδή πού διδάσκεται τόν πρῶτο χρόνο τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου.

Ἡ σχολική έτοιμότητα ἀναφέρεται σ' ἓνα σύνολο ικανοτήτων πού φυσιολογικά ὀριμάζουν στά παιδιά κάποια στιγμή μεταξύ 5 1/2 καί 7 χρονῶν. Ἀφορᾷ στήν κινητική (ἀδρή κινητικότητα καί λεπτούς χειρισμούς), στή νοητική καί στήν κοινωνικο-συναισθηματική ὀριμότητα τοῦ παιδιοῦ. Τό παιδί δηλαδή τής πρώτης Δημοτικοῦ θά πρέπει νά μπορεί νά κινεῖται ἀνετα στό χῶρο, νά πιάνει σωστά τό μολύβι, ν' ἀντιγράφει σχήματα καί νά μπορεί νά διακρίνει τίς διαφορές μεταξύ τους, νά ἔχει ἀναπτυγμένη καί τήν ἀκουστική διάκριση μεταξύ φθόγγων καί νά εἶναι ικανό νά συγκεντρώνεται, Ἡ προσοχή του πρέπει νά ἔχει τή φυσιολογική γιά τήν ἡλικία του διάρκεια, πού παρεμπιπτότως εἶναι 5-6 λεπτά κάθε φορά γιά ἓνα εἶδος μάθησης, νά εἶναι κινητοποιημένο συναισθηματικά γιά νά μάθει νά διαβάζει καί νά γράφει, νά κατανοεῖ πλήρως τίς προαριθμητικές ἐννοιες καί νά μπορεί νά κάνει παρέα μέ τ' ἄλλα παιδιά τής ἡλικίας του ὀργανώνοντας κάποια παιχνίδια.

Τό πρῶτο κρίσιμο ἐρώτημα εἶναι: τά παιδιά τῶν 5 1/2 - 6 1/2 χρονῶν εἶναι ὥριμα σέ ὅλους αὐτούς τοὺς τομεῖς; Ἡ ἀπάντηση εἶναι πῶς τό μεγαλύτερο ποσοστό τῶν παιδιῶν στά 6 1/2 χρόνια εἶναι, ἐνῶ τό μεγαλύτερο ποσοστό τῶν παιδιῶν στά 5 1/2 χρόνια δέν εἶναι. Τό δεύτερο κρίσιμο ἐρώτημα εἶναι: πῶς ἐκτιμῶνται αὐτές οἱ ικανότητες τοῦ παιδιοῦ στή χώρα μας; Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀπλή: δέν ἐκτιμῶνται, γιατί τό ἐκπαιδευτικό μας σύστημα δέν προβλέπει τέτοιες ἐκτιμήσεις, οὔτε ἐπιτρέπει στό ἀνώριμο παιδί νά μὴν πάει στά 5 1/2 χρόνια στήν πρώτη Δημοτικοῦ.

Μετά ἀπό αὐτές τίς διαπιστώσεις, τί θά μπορούσε νά προταθεῖ στήν πολιτεία γιά νά προσαρμοθεῖ τό ἐκπαιδευτικό τῆς συστήμα στίς πραγματικές ἀνάγκες τῶν παιδιῶν;

Δύο λύσεις ὑπάρχουν. (1) Νά ἀνεθεῖ τό ὄριο ἡλικίας εἰσαγωγῆς στό Δημοτικό Σχολεῖο κατὰ ἓνα τουλάχιστον χρόνο, ὅπως ἔγινε σέ πολλές χώρες⁵. (2) Νά ἀναθεωρηθεῖ τό ἀναλυτικό πρόγραμμα τῆς πρώτης Δημοτικοῦ, ἐφόσον ἡ ἡλικία εἰσαγωγῆς παραμένει ἡ ἴδια.

Σ' αὐτό τό σημεῖο θά πρέπει ν' ἀποσυνδέσουμε τήν ἐννοια τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσης ἀπό τήν ἐννοια τῆς σχολικῆς ἐτοιμότητας. Ἡ ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση θά μπορούσε ν' ἀρχίσει καί πρίν τά 5 1/2 χρόνια, στό νηπιαγωγεῖο ἢ σέ ὅποιοδήποτε σχῆμα «ἀνοιχτοῦ σχολείου», ἀν καί ὁ ὅρος «σχολεῖο» εἶναι ἀτυχής γιατί ἀναπόφευκτα συνδέεται μέ μαθήματα, βαθμούς, ἀνταγωνισμούς, προδιθασμό, κ.λ.π., πάντως σέ μέρη ὅπου τά παιδιά θά προετοιμάζονται γιά τή διδασκαλία τοῦ γραπτοῦ λόγου καί τῆς ἀριθμητικῆς. Ὅσα γιά τήν ἐκτίμηση τῆς ἐτοιμότητας τοῦ κάθε παιδιοῦ γιά τή διδασκαλία τῶν μαθημάτων αὐτῶν, ὅς τήν ἀφήσουμε στοὺς παιδαγωγούς. Εἶναι οἱ πιά εἰδικοί, κατάλληλοι καί ἐμπειροὶ γιά νά κρίνουν. Σήμερα τά χέρια τους εἶναι δεμένα ἀπό τό ἀναλυτικό πρόγραμμα πού τους ἐπιβάλλει τό Ὑπουργεῖο Παιδείας, ἓνα πρόγραμμα ἀναχρονιστικό, φτιαγμένο ἀπό ἀνθρώπους πού φαίνεται νά μὴν ξέρουν τό μικρό παιδί καί τίς ἀνάγκες του, ἀπό ἀνθρώπους πού πιστεύουν πῶς τό μάθε παιδί μπορεί νά διδαχθεῖ μέ τυπικό τρόπο καί μέ ἓνα συγκεκριμένο

ρυθμό βασικά ἐφόδια γιά τή ζωή: ἀνάγνωση, γραφή καί ἀριθμητική.

Τελειώνοντας, θά ἤθελα ἀκόμα νά πῶ πῶς οἱ πρόσφατες ἀποφάσεις τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, πού κοινοποιήθηκαν μέ ἐγκυκλίους στίς Ἐπιθεωρήσεις τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσης, δηλαδή (α) ἡ ἀπόφαση νά μὴ μένουν τά παιδιά στήν ἴδια τάξη, καί (β) ἡ αὐστηρή τήρηση τοῦ νόμου γιά τήν ἐγγραφή στό Δημοτικό ὅταν τό παιδί ἔχει τήν ἡλικία πού προβλέπει αὐτός ὁ νόμος, φαίνονται σέ μιά πρώτη θεώρηση θετικές. Ἀν ὅμως ἐξετάσει κανεὶς τί σημαίνουν ὅλ' αὐτά στήν πράξη, φτάνει στά ἐξῆς παράδοξα συμπεράσματα: ἂν ἓνα παιδί εἶναι ἀνώριμο καί ἀνέτοιμο νά πάει στήν πρώτη Δημοτικοῦ καί σ' αὐτό συμφωνοῦν ἡ νηπιαγωγός του, οἱ γονεῖς του καί πιθανά καί κάποιος εἰδικός ψυχολόγος ἢ ψυχίατρος, δέν ὑπάρχει τρόπος νά τό κρατήσουν ἔξω ἀπό τό Δημοτικό⁶. Θά πάει ὅπωςδήποτε στήν πρώτη Δημοτικοῦ. Κι' ἂν δέ μάθει νά γράφει καί νά διαβάζει τήν πρώτη αὐτή χρονιά, θά προχωρήσει στή δεύτερη Δημοτικοῦ (ἀφοῦ δέν μπορεί νά μείνει στήν ἴδια τάξη) καί μετά στήν Τρίτη Δημοτικοῦ, ἔχοντας χάσει πιά κάθε ἐνδιαφέρον καί χαρά γιά τό σχολεῖο. Τό σύστημα κάποια στιγμή θά τό ἀπορρίψει, στέλνοντάς το στό εἰδικό σχολεῖο γιά καθυστερημένα παιδιά! Ὅσο κι' ἂν αὐτά φαίνονται φανταστικά, εἶναι ὅμως ἀληθινά καί ὅσοι ἀπό μᾶς ἀσχολοῦμαστε μέ τά μικρά παιδιά, ξέρουμε πῶς ἀργά ἢ γρήγορα θ' ἀντιμετωπίσουμε μιά ψυχρή γραφειοκρατική ἀπάντηση «δὲ μπορούμε νά κάνουμε τίποτα, ἐτσι λέει ὁ νόμος!»

Ὁ ἐπίλογος αὐτῆς τῆς ἱστορίας εἶναι πῶς εἴμαστε μαζί μέ τήν Κύπρο, οἱ μόνες ἀνάμεσα στίς προηγμένες καί στίς ὑπό-ἀνάπτυξη χώρες πού προσπαθοῦμε μέ τό ζόρι νά διδάξουμε σέ τόσο μικρά παιδιά ἀνάγνωση, γραφή καί ἀριθμητική, πιστεύοντας ἴσως πῶς τά ἑλληνόπουλα καί τά κυπριωτόπουλα ἔχουν πρόωρη ἀνάπτυξη. Κι' αὐτή τήν ψευδαίσθηση τήν ἐνισχύουν καί οἱ γονεῖς πού κάνουν συχνά καταπληκτικές προσπάθειες νά ἐγγράψουν τέ παιδί τους στό Δημοτικό σχολεῖο ὅσο τό δυνατόν νωρίτερα πλαστογραφώντας στά πιστοποιητικά τήν ἡμερομηνία γέννησης τοῦ παιδιοῦ τους, σκεπτόμενοι ἴσως πῶς ἂν πάει στό σχολεῖο λίγο πιά ἔτοιμο, λίγο πιά ὥριμο καί ἂν ἀντιμετωπίσει τί μάθηση λίγο πιά ἀνετα καί χαρούμενα, θά χάσει τό τρένο τῆς ζωῆς...

4. K. T. Collins, L. W. Downes, S. R. Griffiths & K. E. Shaw. *Key Words in Education*. Longman, London, 1973, σελ. 172, μετάφραση δική μου.

5. Εἶναι ἐνδιαφέρον πῶς στίς Η.Π.Α., ἐνῶ ἀπό τίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα ὡς τά 1960 περίπου, ἡ ἡλικία εἰσαγωγῆς στό Δημοτικό κατέβαινε, ἡ τάση αὐτή σταμάτησε τά τελευταῖα χρόνια καί θά μπορούσαμε νά πῶμε πῶς ἀντιστράφηκε ὡς πρὸς τήν ἡλικία πού ἀρχίζει ἡ διδασκαλία τῆς ἀνάγνωσης καί τῆς γραφῆς. Παρόμοιο φαινόμενο παρατηρήθηκε στίς τελευταῖες ἐκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις γιά τή Στοιχειώδη Ἐκπαίδευση στή Γαλλία.

6. Τό θέμα παίρνει ἐφιαλτικές διαστάσεις ἂν σκεφτοῦμε πῶς σύμφωνα μέ τήν τελευταία ἀναθεώρηση τῶν ψυχικῶν νόσων πού προτείνει Παγκόσμιος Ὄργανισμός Ὑγείας (ICD-9 τοῦ 1976) καί πού ἔχει γινεῖ ἀποδεκτή καί στήν Ἑλλάδα, ἄτομα μέ Δείκτη Νοσηρότητας ἀπ' 70 καί πάνω θεωροῦνται φυσιολογικά, μέ τό σκεπτικό πῶς περίπου 16% τοῦ πληθυσμοῦ ἔχει Δ.Ν. 70-90. Αὐτό σημαίνει πῶς τά παιδιά 1/2 χρονῶν μέ Δ.Ν. 70 ἢ 80 ἔχουν νοητική ἡλικία 3 1/2 ἢ 4 χρονῶν. Καί σ' αὐτά τά παιδιά πρόκειται νά διδάξουν ἀνάγνωση, γραφή καί ἀριθμητική!